

**РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
БІОЛОГІЇ, МЕДИЦИНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.
ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ ТА СЕРЕДНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

**ПРОЄКТ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ
ОЗДОРОВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

*Гриньова М.В., Величко Р.М.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Актуальність технології створення культури оздоровлення старшокласників полягає, насамперед, в тому, що вона орієнтована на вирішення таких значущих проблем, усунення яких в сумі може дати максимально можливий позитивний ефект оздоровлення старшокласників.

Мета: надання можливостей школі для формування психічно здорової, фізично розвиненої і соціально-адаптованої особистості.

Провідна педагогічна ідея полягає в зміцненні та збереженні здоров'я, у формуванні культури оздоровлення старшокласників в умовах здоров'язберігаючої системи освіти.

Кінцевий результат упровадження технології: формування і саморозвиток здоров'язберігаючого потенціалу культури оздоровлення особистості, що відповідає логіці особистісно орієнтованої парадигми освіти.

Пріоритетні напрями формування культури оздоровлення старшокласників у закладах загальної середньої освіти:

- фізичний розвиток учнів і зміцнення їхнього здоров'я, проблеми залежності здоров'я учнів від способу життя;
- взаємозв'язок здоров'я старшокласників й екологічної обстановки, психологічний самозахист особистості;
- правильне та здорове харчування;
- особиста гігієна;
- профілактика шкідливих звичок;
- поведінка в екстремальних ситуаціях;
- культура оздоровлення старшокласників.

Основні напрями педагогічної діяльності у формуванні культури оздоровлення учнів [2]:

- формування цілісного ставлення до здоров'я всіх учасників педагогічного процесу;
- упровадження традицій, що пропагують і сприяють здоровому способу життя;
- формування культури оздоровлення педагогів, учнів та

їхніх батьків;

- відстеження параметрів усіх учасників педагогічного процесу (разом із психологом, медпрацівниками);
- профілактика й корекція соціально шкідливих звичок (тютюнокуріння, алкоголізму, токсикоманії, наркоманії);
- соціально-педагогічна підтримка дітей-інвалідів і дітей групи ризику.

Складові технології оздоровлення учнів:

- кадрова забезпеченість вчителями, медичним персоналом, а також їх кваліфікацією і бажанням підвищувати свою професійну майстерність;
- форми оздоровчої роботи;
- матеріально-технічна база для оздоровчої роботи (наявність спортивних споруд та їх оснащення спортивний інвентар);
- моніторинг фізичного стану учнів;
- агітація і пропаганда за здоровий спосіб життя.

Технологія культури оздоровлення старшокласників включає такі *форми*:

- уроки фізичної культури за затвердженою програмою;
- спортивні секції з видів спорту та загальна фізична підготовка;
- свята фізичної культури;
- шкільні змагання;
- дні здоров'я, туристичні походи і зльоти;
- спортивний клуб.

Складності у процесі оздоровчої роботи:

– відсутність необхідного матеріально-просторового середовища у приміщеннях для занять з оздоровлення учнів, у тому числі тренажерних і спортивного залу, кімнат психологічного розвантаження, ігрових кімнат, фізкультурно-оздоровчих площадок, санітарно-гігієнічних кімнат;

– відсутність науково обґрунтованої технології оздоровлення учнів, відсутність інформації з виховально-оздоровчої роботи, а також недостатня кількість методичних посібників і рекомендацій з організації та формування здорового способу життя учнів;

– відсутність координації та можливості її адаптації, інтеграції в інші педагогічні системи, труднощі, пов'язані з оцінкою якості;

– роз'єднаність оздоровчої роботи з навчально-виховною;

– відсутність педагогічного банку даних із формування здорового способу життя учнів, зв'язків з іншими освітніми закладами, що спеціалізуються в галузі здоров'я учнів і педагогів;

– недостатня підготовленість шкільних працівників, батьків із питань збереження та зміцнення здоров'я, формування потреби в учнів здорового способу життя, слабка інформаційна

забезпеченість даного напрямку «учень-учитель-батько» [1].

Одні з цих труднощів можна віднести до об'єктивних, котрі практично неможливо вирішити в умовах конкретної школи, особливо сільської, й у сучасній соціально-економічній обстановці, і до суб'єктивних, таких, що цілком реалізуються у психолого-педагогічній діяльності. Подолання труднощів стало можливим при виділенні напрямів у системі підготовки й організації виховально-оздоровчої роботи учнів і педагогів.

На організацію оздоровчої роботи в школі впливають економічні, демографічні, соціальні фактори, які зумовлюють особливий підхід до змісту, організації та методики її проведення.

До специфічних особливостей, що впливає на оздоровчу роботу в умовах закладу загальної середньої освіти, відносяться:

- наповнюваність класу; виконання навчальної програми з рухомих і спортивних ігор в класі;
- стимулювання до змагальної діяльності на уроках та можливості для порівняння та оцінки реальних успіхів у досягненнях;
- емоційність, привабливість занять;
- постійний контроль вчителя за учнем;
- обстановка, контакти, форми взаємодії; вибір форм оздоровчої роботи в навчальній та позанавчальній діяльності;
- задоволення потреб учнів у виборі форм занять оздоровчої діяльності (навчальної, гурткової, секційної, клубної);
- виявлення індивідуальних можливостей, здібностей кожного школяра і реалізація їх у процесі ігрової, змагальної, спортивної діяльності;
- розширення контактів, соціальне збагачення взаємодії учнів різного віку;
- виховання фізкультурного активу, здатного виконувати управлінські, організаційні, інформаційні, господарські функції;
- виховання дружного згуртованого спортивного колективу, здатного захищати честь школи на різних змаганнях.
- збільшення кількості занять фізичною культурою без додаткового фінансування і розширення штату вчителів фізкультури;
- включення в навчальний процес додаткових видів спорту (футболу, туризму, орієнтування на місцевості, настільного тенісу, бадмінтону);
- організації інтегрованих уроків (з природознавством, анатомією, фізикою та іншими предметами);
- проведення занять на природі, поза школою з урахуванням можливостей бази місцевого господарства;
- залучення працівників культурних центрів, медиків, колишніх спортсменів, батьків, місцевих жителів до проведення фізкультурно-оздоровчих заходів;
- організації спільних фізкультурно-оздоровчих заходів

дітей і дорослих;;

– проведення навчальних занять та позанавчальних заходів з учнями прилеглих шкіл, що дозволило школярам проявити себе в новій обстановці і дає можливість порівнювати і оцінювати свої досягнення.

Організація позанавчальної оздоровчої роботи набуває особливої важливості й обумовлює необхідність створення спортивних секцій, фізкультурних гуртків, проведення спортивних змагань.

Реалізація технології культури оздоровлення старшокласників підрозділяється на такі *напрями* [4]: педагогічний; фізіолого-валеологічний; психологічний.

Критерії вдалого з погляду збереження здоров'я учнів уроку:

– відсутність втоми в дітей і вчителя;
– позитивний емоційний настрій (попросить дітей дати оцінку своєму настрою за допомогою кольорових олівців або фломастерів, методика Лутошкіна);

– задоволення від зробленої роботи;
– бажання продовжувати роботу.

Пропонований підхід не вичерпує всіх аспектів, але дозволяє вчителю, завучу й директору оцінити, як вирішується проблема збереження здоров'я дітей.

Організація позанавчальної оздоровчої роботи вирішує наступні завдання:

– різнобічне розкриття індивідуальних здібностей дітей, які не завжди вдається розглянути на уроці;

– збагачення соціального досвіду дитини;

– розвиток у дітей інтересу до різних видів фізкультурних занять і забезпечення можливості їх вибору в залежності від своїх здібностей;

– формування лідерських та організаторських якостей;

– розвиток співробітницьких відносин між дітьми різного віку, турботи один про одного; здатності ставити себе на місце іншої людини, переживати за учасників команди і т. д.

Найбільш популярними і поширеними формами оздоровчої роботи в є секції та гуртки, що дозволяють організувати дозвілля дітей згідно їх інтересів, схильностей, здібностей. У зміст секційної роботи включаються вправи з розділу шкільної програми, спортивні та рухливі ігри, види спорту за бажанням учнів. Метою тих, хто займається в спортивних секціях, є досягнення високих спортивних результатів, а гурткова діяльність спрямована на зміцнення здоров'я, вдосконалення рухових умінь і навичок.

На організацію оздоровчої роботи впливає її соціальне оточення. В умовах села взаємодія школи і середовища є більш очевидним, реальним і необхідним. Віддаленість від культурних і

спортивних центрів, відсутність установ додаткової освіти, автономність роблять цю взаємодію особливо активною, а вплив один на одного більш істотним.

Напрямки та форми оздоровчої роботи:

- благоустрій та будівництво пришкольніх спортивних та ігрових майданчиків, створення стежок здоров'я, виготовлення і ремонт нестандартного обладнання і спортивного інвентарю;

- формування здорового способу життя через спільні заняття дітей і дорослих в групах здоров'я, секційній, клубній роботі, спортивних заходах;

- організація взаємодії з батьками учнів, розвиток різних форм сімейного відпочинку, участь батьків у організації спортивних заходів на селі;

- використання фінансової допомоги з боку колишніх випускників, успішних у бізнесі, сільського співтовариства, окремих приватних компаній;

- створення фізкультурних активів, спортивних клубів, культурно-спортивних комплексів.

Таким чином, найближче соціальне середовище школа «приспосовує під себе», перетворюючи його в середовище, сприятливе для збереження і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя учнівської молоді.

Культура оздоровлення старшокласників включає в себе сукупність форм і методів організації, змісту, засобів і напрямів оздоровчої роботи педагогів і способів підвищення їх професійної компетентності в цій сфері. В якості *базових компонентів* в неї включені:

- блок організації та управління розвитком оздоровчої діяльності освітньої установи;

- блок адаптації школярів до фізичних навантажень в системі занять;

- блок мотиваційної підтримки оздоровчої діяльності.

Оптимізація управління припускала переорієнтацію педагогічного колективу, служб супроводу на пріоритетне використання здоров'язберігаючих форм діяльності в усіх сферах внутрішкільного життя: від прийняття управлінських рішень до їх реалізації в навчальній, виховній, позакласній, позашкільній, господарській, фінансово-економічній діяльності. Управління розвитком фізкультурно-оздоровчої діяльності школи відбувалося з дотриманням принципів інноваційних перетворень в роботі з підвищення професійної компетентності педагогічного колективу [3].

Процес забезпечення професійної готовності педагогів за рахунок формування їх фізкультурних і здоров'язберігаючих компетенцій пов'язаний з розвитком умінь педагога керувати своєю поведінкою і умінь впливати на особистість учнів. Ми виходили з припущення, що підвищення професійної компетентності вчителя

в оздоровчій діяльності в кінцевому підсумку забезпечить підвищення якості фізкультурних і валеологічних знань учнів, їх відповідність запитам сучасного соціуму [5].

Однією з умов результативності оздоровчої діяльності школярів є доступність фізичних вправ, бо непосильні завдання по складності вправ чи по інтенсивності прояву швидкості, сили, витривалості, гнучкості викликають в учнів почуття невпевненості у своїх силах, замкнутість, страх. Такий стан ще більше сковує рухливість і порушує координацію, ускладнює оволодіння складними вправами.

Отже, особистісно орієнтований підхід до проектування фізкультурно-оздоровчого процесу передбачає розробку алгоритму діяльності педагогічного колективу загальноосвітньої школи, що забезпечує зростання цінності фізичної культури та здоров'я учнів, на основі вільного вибору ними індивідуальних оздоровчих маршрутів. В умовах загальноосвітньої школи він може бути реалізований в процесі діалогічної взаємодії педагога та учня, яке спрямоване на узгодження цілей спільної фізкультурно-оздоровчої діяльності, засобів їх досягнення та критеріїв оцінки, які пов'язані з освоєнням освітнього середовища та знаходять своє вираження в уміннях вирішення суб'єктом особистісних проблем, пов'язаних з фізичним розвитком і здоров'ям.

Список використаних джерел:

1. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберезувальних технологій у навчально-виховному процесі. Здоров'я та фізична культура. 2006. № 8. С. 1-6.
2. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. Директор школи, 2010. № 20. С. 12-20.
3. Єфімова В.М. Здоров'язберезувальні технології у контексті педагогічних досліджень. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 1. С. 57-60.
4. Обухівська А.Г. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід [Електронні дані] / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015.221 с.
5. Опара Н. Здоров'язберігаючі технології : шляхи гармонійного розвитку особистості // Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (м. Полтава, 27-28 квітня 2017 р.). Полтава: ПНПУ, 2017. С.38-39.